14/11/2018

“Το Οικουμενικό Πατριαρχείο δε λησμόνησε ποτέ το ποίμνιό του”

/ Γνώμες

Γράφει ο Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, Καθηγητής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Άρχων Προστάτης των Γραμμάτων της Μ.τ.Χ.Ε.

Πριν λίγες μέρες έλαβα έναν καλοτυπωμένο και μεστό τόμο, με τίτλο Το Συνοδικόν ήτοι Επίτομος Ιστορία της εν Ελλάδι Εκκλησίας του ευσεβούς Γένους μας, τόμος Γ΄, τεύχος Α΄ (εν Αθήναις 2018, εκδ. Επτάλοφος Α.Β.Ε.Ε., σελ. 287), τον οποίο μελέτησα απνευστί. Πρόκειται για το πρώτο μέρος του τρίτου τόμου του μεγάλου έργου του Άρχοντος Μ. Ιερομνήμονος και πρεσβυγενούς Άρχοντος Οφφικιάλου του Οικουμενικού Θρόνου, Αριστείδη Πανώτη, του οποίου οι δύο πρώτοι τόμοι έχουν δημοσιευθεί υπό τον τίτλο Το Συνοδικόν. Επίτομη ιστορία της εν Ελλάδι Εκκλησίας κυρίως ως κληματίδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου [τόμος 1, Αθήνα 2008, βλ. βιβλιοκρισία μου στην Εκκλησία 85: 6 (2008), σ. 459-461 και τόμος 2, Αθήνα 2009, βλ. βιβλιοκρισίες μου στη Θεολογία 80: 4 (2009), σ. 385-388, στον Παρνασσό 54 (2012), σ. 395-398 και στον Εκκλησιαστικό Φάρο 81 (2010), σ. 335-336].

Ας δούμε αρχικώς τα περιεχόμενα του βιβλίου: το πρώτο μέρος του τρίτου τόμου, μετά το προλογικό σημείωμα (σ. 9) περιλαμβάνει είκοσι επιμέρους κεφάλαια, στα οποία ο συγγρ. πραγματεύεται τις επιπτώσεις στο Οικουμενικό Πατριαρχείο από την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και την Έξοδο του Μικρασιατικού Ελληνισμού (σ. 13, 22), αλλά και την Επανάσταση του 1922 σε σχέση προς την πατριαρχία του Μελετίου Δ΄ (σ. 30). Επίσης εξετάζει την συμβολή του Οικουμενικού Θρόνου στο προσφυγικό ζήτημα (σ. 42), την τακτοποίηση της ακαταστασίας που υπήρχε στα ελλαδικά εκκλησιαστικά ζητήματα και τα σχετικά με το Πατριαρχείο κατά τις διαβουλεύσεις για την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάννης, σε σχέση με τις μεθοδεύσεις του τουρκικού κράτους κατά του Πατριαρχείου (σ. 75, 80, 115).

Δια μακρών ο κ. Πανώτης ασχολείται με την μέριμνα του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τις Εκκλησίες της Ευρώπης και των ΗΠΑ (σ. 126, 152), αλλά και για τα μετά την τακτοποίηση των σχέσεων του Πατριαρχείου με την Εκκλησία της Ελλάδος, στα πλαίσια της αυτοδιοίκησης της τελευταίας (σ. 169), με την πρώτη σύνοδο της ελλαδικής ιεραρχίας, το 1923 και τις προσπάθειες για μια ανακαίνιση της εκκλησιαστικής ζωής (σ. 184, 193).

Τέλος, ο συγγρ. ασχολείται με το Πανορθόδοξο Συνέδριο της Κωνσταντινούπολης, του 1923 (σ. 206) και με τις εισηγήσεις που έγιναν για διορθόδοξα θέματα (σ. 222), με την αρνητική στάση της Άγκυρας έναντι του Οικουμενικού Θρόνου (σ. 245), την κατάργηση της ελλαδικής «ακοινωνησίας» από την Επανάσταση του 1922 (σ. 263) και τον επίλογο της πατριαρχίας του Οικουμενικού Πατριάρχου Μελετίου Δ΄ (σ. 271). Το βιβλίο κοσμείται με φωτογραφίες εποχής, οι περισσότερες των οποίων αποτελούν σπουδαία αρχειακά τεκμήρια.

Ο κ. Πανώτης, με αναφορά στις πρωτογενείς πηγές της εποχής, αλλά και με βάση την μεγάλη γνώση και πείρα που έχει συγκεντρώσει από την μακρόχρονη καρποφόρα ενασχόλησή του με ζητήματα του Οικουμενικού Πατριαρχείου, συνεχίζει το σπουδαίο και πρωτότυπο έργο του, εξιστορώντας τα εκκλησιαστικά γεγονότα μιας περιόδου σχεδόν άγνωστης στην σχετική ιστορική βιβλιογραφία, η οποία μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να διερευνάται [βλ. την εμπεριστατωμένη διδακτορική διατριβή του Αρχιμ. Ευάγγελου Στ. Υφαντίδη, Οικουμενικό Πατριαρχείο και Πολιτικές Δυνάμεις. Από τη συνδιάσκεψη της Λωζάννης έως την εκλογή του Πατριάρχη Βασιλείου Γ΄, Καβάλα – Βενετία 2014, με σχετική βιβλιοκρισία μου στον Εκκλησιαστικό Φάρο 85-86 (2014-2015), σ. 434-435].

Παρά το γεγονός ότι το βιβλίο αυτό αποτελεί καρπό προγραμματισμένης ιστορικής έρευνας και συγγραφής, η οποία μάλιστα διαρκεί πολλές δεκαετίες, έχει

και μια οδυνηρή θα έλεγα επικαιρότητα. Οφείλεται αυτό στα τελευταία εκκλησιαστικά γεγονότα και τις εξελίξεις σχετικά με το ζήτημα της μισθοδοσίας των κληρικών και της αξιοποίησης της εκκλησιαστικής περιουσίας. Κι αυτό επειδή η Α.Θ.Π. ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαίος, αλλά και οι Μητροπολίτες των εν Ελλάδι επαρχιών του Θρόνου ύψωσαν στεντόρεια φωνή διαμαρτυρίας, και πιθανότατα θα είναι αυτοί που θα αποτελέσουν τους πρωταγωνιστές των όποιων εξελίξεων. Θυμίζει αυτό την γενικότερη προστασία που απολαμβάνει το Γένος από τις ενέργειες της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας, σχετικά με τις οποίες ο συγγρ. έχει δημοσιεύσει ειδικό βιβλίο του, υπό τον τίτλο Η πατριαρχική προστασία των «Νέων Χωρών» κατά τη β΄ δεκαετία του 20ού αιώνα (Αθήνα 2014) [βλ. βιβλιοκρισία μου στον Εκκλησιαστικό Φάρο 85-86 (2014-2015), σ. 423-424]. Η ιστορία και πάλι φαίνεται να ανακυκλώνεται, καθώς δεν επαναλαμβάνεται μεν, αλλά συχνά διαγράφει κυκλικές και αλληλοκαλυπτόμενες τροχιές.

Εκείνο που είναι πασιφανές και πρόδηλο, είναι ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ακόμη και σε κρίσιμες στιγμές της διαχρονικής διαδρομής του ευρισκόμενο, δεν λησμόνησε ποτέ το εμπερίστατο ποίμνιό του, και συνέχισε να μεριμνά για αυτό. Δεν επιδόθηκε σε προσωπικές πολιτικές και στρατηγικές, και δεν εξήρτησε την φροντίδα του αυτή από τις διαθέσεις, τις συμπάθειες ή αντιπάθειες, αλλά και τις όποιες δεσμεύσεις των εκάστοτε προκαθημένων του. Αντιθέτως, χάραξε συνεπή και με προοπτική εκκλησιαστική πολιτική, η οποία καθώς ήταν πάντοτε καλά μελετημένη, έφερε και θετικά έως και ευεργετικά αποτελέσματα για το Γένος. Η δράση του Οικουμενικού Θρόνου, όπως αναλυτικά και με σαφήνεια και ακρίβεια περιγράφει και μελετά ο κ. Πανώτης αποτελεί ασφαλώς παράδειγμα προς μίμηση και για τις άλλες τοπικές Εκκλησίες.

Τα γεγονότα που ο συγγρ. παραθέτει, καθώς αφορούν τα κρίσιμα και μεταβατικά χρόνια αμέσως μετά την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και τη Συνθήκη της Λωζάννης του 1923, με την ανταλλαγή πληθυσμών που ακολούθησε, δείχνουν με τον πλέον ανάγλυφο τρόπο πώς ενεργεί πάντοτε ο Οικουμενικός Θρόνος. Και προεκτεινόμενα στο παρόν και στο μέλλον, φανερώνουν και τεκμηριώνουν το πώς και το γιατί πρέπει να έχουμε εμπιστοσύνη στις εκάστοτε επιλογές του Οικουμενικού Πατριαρχείου, καθώς γίνονται με κριτήρια ορθόδοξα και οικουμενικά, και με στόχο την προστασία του πληρώματος της Εκκλησίας, αλλά και των ιστορικών δικαιωμάτων, των κεκτημένων, και της ταυτότητας του Γένους μας, εκκλησιαστικής και πολιτισμικής, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί μέσα στους αιώνες.

Η εκκλησιαστική οργάνωση της Δυτικής Ευρώπης και της Αμερικής, που ξεκίνησε συστηματικά και θεμελιώθηκε την εποχή αυτή, αποδεικνύει του λόγου το αληθές,

δεδομένου ότι δεν έγινε με σκοπό την απόκτηση νέων εδαφών και επαρχιών, όπως με εντελώς ανιστόρητο και πρόχειρο τρόπο γράφτηκε πρόσφατα από ιεράρχη Εκκλησίας των Σλάβων αδελφών μας, αλλά με στόχο την πνευματική φροντίδα και μέριμνα του ποιμνίου, που τότε ακριβώς άρχισε να αυξάνεται, ως συνέπεια των κοσμοϊστορικών γεγονότων που είχαν συμβεί. Το παράδειγμα αυτό δείχνει και τον τρόπο με τον οποίο ενεργεί ο Οικουμενικός Θρόνος πάντοτε, διαχρονικά, αλλά και στην παρούσα συγκυρία, προς όλες τις κατευθύνσεις, με καθαρώς εκκλησιαστικά, κανονικά και πνευματικά κριτήρια, πέρα από εθνικισμούς, εθνοφυλετισμούς και άλλες πολιτικές, πρόσκαιρες και κοσμικές βλέψεις.

Συνελόντι ειπείν, το βιβλίο αυτό του κ. Αριστείδη Πανώτη, συνέχεια του προηγούμενου σχετικού δίτομου έργου του, αποτελεί πραγματικό απόκτημα και κόσμημα της σχετικής βιβλιογραφίας μας. Παρέχει πρωτογενές υλικό και αναφέρεται σε άγνωστες συχνά πτυχές και επίσης άγνωστα ή παραγνωρισμένα γεγονότα, συμβάλλοντας καθοριστικά στην έρευνα της εκκλησιαστικής ιστορίας και στην αποτίμηση της μεγάλης και διαρκούς προσφοράς της Μητέρας Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως στο Γένος, αλλά και στις όπου γης Ορθόδοξες Εκκλησίες. Γι’ αυτό και στον συγγραφέα αξίζουν θερμά συγχαρητήρια, με την ευχή και την προσδοκία σύντομα να δούμε τυπωμένη και τη συνέχεια της σημαντικότατης αυτής μελέτης, που διδάσκει, νουθετεί, και με τον τρόπο της είναι επίκαιρη, στη σημερινή εκκλησιαστική συγκυρία.

ΠΗΓΗ: fanarion.blogspot.com